

FORBRUKSFORSKNINGSINSTITUTTET SIFO

SIFOs referansebudsjett for forbruksutgifter 2024

Marthe H. Austgulen, Ann-Kristin Ansteensen og Andrea I. Alecu

STORBYUNIVERSITETET
FORBRUKSFORSKNINGSINSTITUTTET SIFO

SIFO-RAPPORT 3-2024

© Forbruksforskningsinstituttet SIFO

OsloMet – storbyuniversitetet

Postboks 4 St. Olavs plass

0130 Oslo

sifo@oslomet.no

www.oslomet.no/om/sifo

Forsidefoto: Fotolia

SIFO utgir:

Rapporter som er kvalitetssikret og godkjent av SIFO ved instituttdirektør/forskningsleder

Notater som er godkjent av prosjektleder

Tittel: SIFOs referansebudsjett for forbruksutgifter 2024

Title: Consumption Research Norway's reference budget for consumer expenditures 2024

Forfatter(e): Marthe H. Austgulen, Ann-Kristin Ansteensen og
Andreea I. Alecu

Antall sider: 19

Dato: April 2024

SIFO-notat/rapport: 03-2024

ISBN: 978-82-7063-569-6

Prosjektnummer: 203332

Finansiert av: Barne- og familiedepartementet (BFD)

Sammendrag:

I denne prosjektrapporten presenterer vi referansebudsjettet for 2024 og hvordan vi har arbeidet med årets oppdatering. I 2024-versjonen av referansebudsjettet har grunnlaget for forbruksområdene «lek og mediebruk» og «mediebruk og fritid» blitt revidert. Vi har også hentet inn nye priser for forbruksområdene «bilkostnader», «barnehage», «skolefritidsordning» og «kollektivtransport». Kostnadsestimatene for de resterende forbruksområdene er justert i tråd med konsumprisindeksen. De nye tallene viser at kostnader har økt innenfor de fleste forbruksområdene, foruten for «lek og mediebruk» for enkelte aldersgrupper, hvor kostnadene har blitt redusert, og for «barnehage» og «Aktivitetsskolen AKS», hvor kostnadene har blitt redusert for utvalgte grupper.

Nøkkelord:

Referansebudsjett, forbruksutgifter, levekostnader

Summary:

This project report presents the Norwegian reference budget for 2024 and how we have worked on this year's update. In the 2024 version of the reference budget, the basis for the consumption areas "recreation and leisure activities" and "media use and leisure activities" has been completely revised. We have also collected new prices for the budget items "car costs", "kindergarten", "day care facilities for school children" and "commute". Cost estimates for the remaining consumption areas have been adjusted in line with the consumer price index. The new figures show that costs have increased within most consumption areas, except for "recreation and leisure activities" for certain age groups where costs have been reduced, and for "kindergarten" and "day care facilities for school children" where costs have been reduced for selected groups.

Keywords:

Reference budget, consumer expenditures, cost of living

Forord

Denne prosjektrapporten er en rapportering av arbeidet med utviklingen av referansebudsjettet for 2024. Prosjektet er finansiert av Barne- og familiedepartementet (BFD) og av Forbruksforskningsinstituttet SIFO.

Det norske referansebudsjettet har en lang historie, og årets oppdatering bygger på omfattende arbeid utført av en rekke personer. Arbeidet med konstruksjon og oppdateringer av de ulike forbruksområdene i referansebudsjettet gjennomføres i hovedsak av eller med forskere med fagkompetanse innenfor det aktuelle forbruksområdet, og flere ulike personer har derfor vært involvert både i oppbyggingen og de senere oppdateringene av de ulike forbruksområdene som ligger til grunn for årets beregninger. Det er med andre ord mange flere enn forfatterne av denne rapporten som har medvirket til referansebudsjettet for forbruksutgifter for 2024 selv om de ikke har vært direkte involvert i arbeidet med årets versjon.

Rapporten følger samme struktur som tilsvarende rapportert fra tidligere år og bygger dermed i stor grad på disse (Austgulen m.fl., 2022; Austgulen, Alecu, & Naterstad, 2021; Austgulen m.fl., 2023).

Referansebudsjettkalkulatoren på OsloMets hjemmesider er oppdatert med tallene som presenteres i denne rapporten.

Forskningsleder Silje Elisabeth Skuland har kvalitetssikret rapporten.

Oslo, april 2024.

Forbruksforskningsinstituttet SIFO

OsloMet – storbyuniversitetet

Innhold

Forord	2
1. Innledning.....	4
2. Referansebudsjettet 2024.....	5
2.1 Individspesifikke utgifter (kr. per måned).....	5
2.2 Husholdningsspesifikke utgifter (kr. per måned)	6
3. Oppdatering av kostnadsestimater i referansebudsjettet 2024.....	7
3.1 Oppdatering av grunnlaget	7
3.2 Oppdatering av priser	10
3.2.1 Reisekostnader	10
3.2.2 Bilkostnader	11
3.2.3 Barnehage	11
3.2.4 Aktivitetsskolen AKS	12
3.3 Justering av priser i henhold til konsumprisindeksen	12
3.4 Hva påvirker kostnadsestimatene i referansebudsjettet 2024?	13
4. Kostnadsutvikling for eksempelfamilien	15
5. Slik bruker du referansebudsjettet	16
6. Oppsummering og konklusjon	17
Litteratur.....	18

1. Innledning

Formålet med denne rapporten er å presentere referansebudsjettet 2024 og de viktigste endringene i dette budsjettet sammenlignet med referansebudsjettet 2023.

Referansebudsjettet og den tilhørende kalkulatoren for forbruksutgifter oppdateres normalt årlig. I denne versjonen av referansebudsjettet har vi oppdatert grunnlaget for to forbruksområder, innhentet nye priser for fire forbruksområder og justert fjorårets kostnadsberegninger i henhold til endringer i konsumprisindeksen for seks forbruksområder.

Hvordan referansebudsjettet er bygget opp, og de ulike vurderingene som gjøres i forbindelse med oppdateringen av grunnlaget for kostnadsberegningene, går vi ikke inn på i denne rapporten. Lesere som er interessert i dette kan finne relevant informasjon på referansebudsjettets hjemmesider, i tidligere oppdateringsrapporter (f.eks. Austgulen, Alecu, & Borgeraas, 2021; Lylum m.fl., 2023; Lylum m.fl., 2024; Lylum & Skuland, 2022; Skuland, 2021) og i vitenskapelige publikasjoner om referansebudsjettet (Austgulen, 2022; Austgulen & Borgeraas, 2020).

Vi jobber fortløpende med oppdateringer av ulike poster i referansebudsjettet. Vi tar forbehold om at vurderingene som er gjort i denne rapporten med tanke på prismålinger, justeringer og lignende kan oppdateres uten at vi oppdaterer denne rapporten. Dermed kan innholdet i de ulike budsjettpostene (produkter, og mengder som er inkludert for ulike husholdninger) i referansebudsjettet avvike fra det som er presentert her. Større justeringer eller endringer i referansebudsjettet vil bli kommunisert via våre nettsider, og referansebudsjettets kalkulator kommer også til å bli oppdatert.

2. Referansebudsjettet 2024

2.1 Individspesifikke utgifter (kr. per måned)

MAT & DRIKKE											
Kjønn/alder	6-11 mnd.	1 år	2-5	6-9	J 10-13	G 10-13	J 14-17	G 14-17	K 18-30	K 31-60	K 61-74
pr. mnd.	1 140	1 570	2 090	2 690	3 250	3 340	3 700	4 220	4 080	3 850	3 540

MAT & DRIKKE						
Kjønn/alder	K 74 +	M 18-30	M 31-60	M 61-74	M 74 +	GRAVIDE/ AMMENDE
pr. mnd.	3 200	4 830	4 540	3 990	3 700	4 540

KLÆR OG SKO										
Kjønn/alder	<1 år	1 år	2-5	6-9	J 10-13	G 10-13	J 14-17	G 14-17	K >17	M >17
pr. mnd.	450	540	690	750	710	690	980	820	1 040	960

PERSONLIG PLEIE												
Alder	<1 år	1-2	3	4-5	6-9	J 10-13	G 10-13	J 14-17	G 14-17	K 18-50	M >17	K >50
pr. mnd.	490	590	350	220	250	480	360	590	470	960	770	920

LEK OG MEDIEBRUK							
Alder	<1 år	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	>17
pr. mnd.	150	370	720	1 110	1 410	1 540	1 030

REISEKOSTNADER (30-dagersbillett Ruter, Oslo pr. feb. 2023)				
Alder	6-19	20-66	>66	STUDENT 20-29
pr. mnd.	314	897	449	537

SPEDBARNSTUTSTYR		
	GRUNNUTRUSTNING	SUPPLERING
Alder	Fra 6 måneder før fødsel	<1
pr. mnd.	4 000	540

Individspesifikke forbruksområder omfatter varer og tjenester som er knyttet til enkeltindividenes forbruk, og utgiftene varierer med husholdsmedlemmenes alder og kjønn.

2.2 Husholdningsspesifikke utgifter (kr. per måned)

ANDRE DAGLIGVARER							
Antall pers.	1	2	3	4	5	6	7
pr. mnd.	410	470	620	740	850	960	1 040

HUSHOLDNINGSARTIKLER							
Antall pers. fra 3 år	1	2	3	4	5	6	7
pr. mnd.	580	630	710	910	980	1 060	1 130

MØBLER							
Antall pers. fra 3 år	1	2	3	4	5	6	7
pr. mnd.	540	600	730	940	1 100	1 320	1 500

MEDIEBRUK OG FRITID							
Antall pers.	1	2	3	4	5	6	7
pr. mnd.	2 440	2 480	2 610	2 700	2 730	2 760	2 760

BILKOSTNADER (DRIFT, VEDLIKEHOLD)				
	Fossilbil		El-bil	
Antall pers.	1 - 4	5 - 7	1 - 4	5 - 7
pr. mnd.	3 175	4 800	2 108	2 900

BARNEHAGE (HELTIDSPASS OSLO KOMMUNE, FEBRUAR 2024) NB! Uten mattillegg (210 kr)		
Inntekt	> 615 590	≥ 550 000
		Barn ≥ 2 år
1. barn	3 000	1666
2. barn	2 100	1166
Øvr. barn	0	0

AKTIVITETSSKOLEN AKS (OSLO KOMMUNE, FEBRUAR 2024)			
Inntekt	≥ 474 481	≤ 474 480	≤ 266 895
Heltidsplass med gratis kjernetid	1 155	499	272
Halvdagsplass	0	0	0

I det husholdspesifikke forbruket inngår varer og tjenester som kan benyttes av flere personer.

Eksempler på dette er møbler, kjøkkenutstyr, internett og aviser. Derfor er disse kostnadene relativt sett høye for énpersonhushold, mens de kun øker med mindre beløp med økende antall personer i husholdet.

3. Oppdatering av kostnadsestimater i referansebudsjettet 2024

Referansebudsjettet oppdateres årlig, men det varierer på hvilken måte de ulike forbruksområdene oppdateres. Noen forbruksområder oppdateres med nye priser årlig, mens andre forbruksområder oppdateres ved å justere kostnadsberegningene i henhold til utviklingen i konsumprisindeksen (KPI) som publiseres av Statistisk sentralbyrå. Det er et mål for arbeidet med referansebudsjettet at grunnlaget for kostnadsberegningene innen alle forbruksområder skal revideres og oppdateres ca. hvert femte år. I forbindelse med disse oppdateringene innhentes også priser på nytt. I dette kapitlet presenterer vi framgangsmåten for oppdatering av grunnlaget for beregninger, framgangsmåten for innhenting av nye priser, og framgangsmåten for justering av priser i henhold til endringer i konsumprisindeksen.

3.1 Oppdatering av grunnlaget

I referansebudsjettet for 2024 er grunnlaget for kostnadsberegningene for den individspesifikke varekurven «lek og mediebruk» og den husholdsspesifikke varekurven «mediebruk og fritid» revidert. Disse varekurvene inneholder varer og tjenester innenfor samme forbruksfelt, og det var naturlig at disse ble revidert i samme oppdateringsprosess. Hensikten med oppdateringen av grunnlaget for varekurvene er å evaluere, og eventuelt justere, vareutvalget med hensyn til hvilke varer som inngår, hvilken brukstid varene forventes å ha, og hvordan de anskaffes. I dette delkapitlet oppsummerer vi denne oppdateringsprosessen for forbruksområdene knyttet til lek, medier og fritid, og de viktigste endringene den har resultert i for de to varekurvene. Oppsummeringen er basert på Lylum m.fl. (2024).

Varekurvene knyttet til lek, medier og fritid ble sist oppdatert i 2019/2020. Denne oppdateringen satte søkelys på behovene til voksne og barn fra og med seks år. Det individspesifikke forbruket for den yngste alderskategorien (< 1 år) ble sist oppdatert i forbindelse med oppdateringen av varekurven «spedbarnsutstyr» i 2021 (Skuland, 2021). Før dette ble medieforbruket oppdatert i 2016, mens begge varekurvene sist ble oppdatert i sin helhet i 2009. I årets oppdatering gjøres en helhetlig gjennomgang av både den individspesifikke og den husholdsspesifikke budsjettposten for alle aldersgrupper og husholdningsstørrelser. Vurderingene for hvert enkelt produkt presenteres for seg selv, men i vurderingene er det også tatt hensyn til hvilke andre produkter som er inkludert i de to varekurvene og i referansebudsjettet for øvrig.

Til sammen dekker de to varekurvene et bredt spekter av produkter, og i arbeidet med oppdateringen har vi delt innholdet i varekurven i fem tematiske deler: 1) fritidsaktiviteter, 2) fritidsutstyr, 3) leker, 4) medier, kommunikasjon og underholdning, og 5) sikkerhetsutstyr.

Oppdateringsarbeidet har fulgt prosedyren for oppdatering av varekurver i referansebudsjettet. Ulike datakilder har blitt benyttet for å vurdere innholdet i varekurvene, og beslutninger er tatt i tråd med informasjonshierakiet i referansebudsjettet (Austgulen, 2022:75-76). Offentlige anbefalinger og ekspertkunnskap er øverst i dette

informasjonshierarkiet, etterfulgt av informasjon om hva folk flest mener bør være en del av et akseptabelt forbruksnivå, og informasjon om faktisk forbruk.

Offentlige råd og anbefalinger, som anbefalinger knyttet til kjemikalieinnhold i leker, sikring av barn i bil og digitale ferdigheter, har vært førende for valg knyttet til mange av produktene i varekurvene. Ekspertkunnskap, bl.a. om barns utvikling og tilhørighet og om hvordan de ulike markedene har utviklet seg, har også vært førende for valg av varer og tjenester som inkluderes i varekurvene. Videre har vi samlet inn data gjennom ni fokusgruppeintervjuer med til sammen 62 representanter fra befolkningen. Tema i disse intervjuene er hva som utgjør et «akseptabelt» forbruksnivå, hvilke behov som må dekkes for å oppnå dette og hvilke konkrete varer og tjenester som er nødvendig for å dekke disse behovene.

Fokusgruppedeltakerne diskuterer også hvordan, og hvor, det er rimelig å anta at produktene anskaffes.

Basert på denne gjennomgangen har vi revidert vareutvalgene i budsjettpostene, og gjort endringer i produkttype, antall og beregnet brukstid for en del varer. De viktigste endringene i budsjettposten «lek og mediebruk» er oppsummert i Tabell 1 og de viktigste endringene i budsjettposten «mediebruk og fritid» er oppsummert i Tabell 2. Disse tabellene viser hvilke produkter som er tatt inn i budsjettpostene fra og med 2024, hvilke som er tatt ut og hvilke som er endret. Endringer kan bestå i endret antall eller beregnet brukstid for én eller flere aldersgrupper eller husstandsstørrelser. I tillegg til dette er alle produkter endret i den forstand at de er prismålt på nytt i februar 2024.

Innholdet i varekurvene er svært variert, og produktene har derfor blitt prismålt i ulike typer butikker og utsalgssteder. Produktene har som hovedregel blitt prismålt i to butikker, og beregningene er basert på gjennomsnittsprisen av disse artiklene. I tråd med referansebudsjettet ellers er det er nye produkter til originalpris som er prismålt og som dermed ligger til grunn for kostnadsberegningene.

Tabell 1: Oppsummeringstabell lek og mediebruk (individnivå) i referansebudsjettet for 2024

Lagt til	Tatt ut	Endret	Uendret
Medlemskap og treningsavgift i idrettslag (fotball)	Speider - årskontingent	Kinobesøk	Teater/konsert
Tur gjennom organisert aktivitet	Medlemskap og aktivitetsavgift i idrettslag (håndball)	Besøk i svømmehall	Babygym
Malepensler	Speidertur	Bamse	Lydleke
Perleplater	Lydbok	Stableklosser	Rangle
Bursdagsgaver	Tegneserier	Treklosser	Krabbespeil
Trendleker	Ungdomsmagasin	Duplo	Ball
Deksel til mobiltelefon	Office-pakke til PC	Duplo-supplering	Liten lekebil
Mobilklokke til barn	Speiderdrakt	Lego-figur	Stor lekebil
Trådløse hodetelefoner		Lego grunneske	Dukke
Liggeunderlag		Lego-supplering	Togsett supplering
Fotballdrakt (t-skjorte, shorts og strømper)		Badeleke	Lekekomfyr

Lagt til	Tatt ut	Endret	Uendret
Leggskinn		Tøydukke	Kjøkkenleker
Fotballsko (par)		Dukkeklær	Aktivitetsbok
Sparkesykkel		Dukkevogn	Fargestifter
Sittepute til bil		Hammerbenk	Kortspill
Hjelm til alpint/skøyting/aking		Lekebøtte	Brettspill for barn
		Lekespade	Eventyrbok
		Lekekoffert	Mobiltelefon
		Togsett	Spill til spillkonsoll
		Tråtraktor	Turkniv
		Malebok	Sykeldekk
		Fargeblyanter	Sykkellås
		Tegneblokk	Sykkelslange
		Tusjer	Sykkelpumpe
		Vannfarger	Småbarnsstol til bil
		Plastperler	
		Puslespill	
		Fotball	
		Pekebok	
		Bok for barn/ungdom	
		Sangbok	
		Mobilabonnement	
		Datamaskin	
		Bok for voksne	
		Skipakke (langrennsski med bindinger, langrennssko)	
		Sovepose	
		Skistaver	
		Vedlikeholdssett til felleski	
		Ryggsekk til dagstur	
		Ryggsekk mellomstor	
		Termos	
		Matboks	
		Akebrett	
		Sportsbag	
		Sykel	
		Sykelbarnesete	

Lagt til	Tatt ut	Endret	Uendret
		Beltestol til bil	
		Redningsvest	
		Sykkelhjelm	

Tabell 2: Oppsummeringstabell mediebruk og fritid (husholdningsnivå) i referansebudsjettet for 2024

Lagt til	Tatt ut	Endret	Uendret
Brettspill for husholdningen	Trådløs ruter	TV-apparat	Bredbåndsabonnement
Skylagringsabonnement	Skriver	DAB-radio	TV-kanalabonnement
Nettbrett	Papir til skriver	Trådløs høyttaler	Avisabonnement digitalt
Videostrømmeabonnement	Minnekort til kamera/mobil	Spillkonsoll med håndholdt kontroll	Tidsskriftabonnement digitalt
Musikkstrømmeabonnement	Løssalgsavis papir	Telt	Lappesett til sykkel
Kjelesett til gassbrenner		Innboforsikring	Gassbrenner
Kart			Turgass
			Kartmappe
			Kompass
			Hodelykt
			Førstehjelpspakke til tur

Som følge av disse endringene har kostnadsestimatene for de individspesifikke utgiftene til lek og mediebruk i referansebudsjettet blitt redusert for barn som er to år og yngre og for voksne. Reduksjonen har vært størst for voksne som er 18 år og eldre, med 38 %. Samtidig har kostnadsestimatene økt for barn mellom 3 og 17 år. Kostnadsestimatet har økt mest for barn i aldersgruppen seks til og med ni år, med 34 %. Kostnadsestimatene for husholdsspesifikke kostnader til mediebruk og fritid har økt for alle husholdningsstørrelser. Økningen er størst for trepersonshusholdninger med 21 %, og minst for énpersonshusholdninger med 13%.

3.2 Oppdatering av priser

For de fleste forbruksområder oppdateres prisene normalt i henhold til konsumprisindeksen for de årene hvor ikke grunnlaget oppdateres. For forbruksområdene «reisekostnader», «barnehage», «aktivitetsskolen AKS» og «bilkostnader» innhentes priser hvert år.

3.2.1 Reisekostnader

Reisekostnader omfatter kostnader til månedskort (30-dagers billett) for kollektivtransport. Som eksempel bruker vi, priser målt i Oslo i februar 2024 (Ruter, 2024). Vi differensierer mellom priser for barn/ungdom, studenter, voksne og honnør. Budsjettposten «reisekostnader» er kun et eksempel, og kostnadene varierer mellom ulike

regioner/kommuner. Ved bruk på individ-/husholdningsnivå må kostnadene tilpasses den aktuelle situasjonen.

3.2.2 Bilkostnader

Bilkostnader omfatter driftsutgifter, inkludert forsikringer, drivstoff, vedlikehold, service og reparasjoner for henholdsvis 10 000 km per år for liten bil (1-4 personer) og 15 000 km per år for stor bil (5-7 personer). Avskrivninger og renter av bundet kapital er ikke inkludert, og beregningene forutsetter bruk av kollektivtransport til og fra arbeidssted. Beregningene er gjort for henholdsvis elbil og bensinbil og tar utgangspunkt i nye biler. Beregningene er basert på data fra OFV Opplysningsrådet for veitrafikken (2024).

3.2.3 Barnehage

Oslo kommunes satser for barnehagepriser har blitt brukt som eksempel på barnehagekostnader i SIFOs referansebudsjett siden det ble publisert for første gang i 1987. I dag samsvarer disse satsene i stor grad med nasjonal maksimalgrense for foreldrebetaling regulert i forskrift om foreldrebetaling i barnehager.¹ Denne maksimalgrensen blir fastsatt i Stortingets årlige budsjettvedtak og gjelder for et heldags ordinært barnehagetilbud innenfor gjeldende lov og forskrifter. Forskriften om foreldrebetaling i barnehager regulerer også minimumssatser for søskenmoderasjon, reduksjon i foreldrebetaling og tilbud om gratis kjernetid ved lav inntekt. Den enkelte kommune har imidlertid mulighet til å tilby lavere foreldrebetaling og mer omfattende moderasjonsordninger enn det som er fastsatt i nasjonal forskrift, så dette vil kunne variere mellom ulike kommuner.

Barnehagekostnadene i referansebudsjettet 2024 omfatter fulltidsplass i barnehage, og kostnadene for hvert enkelt barn er avhengig av hvor mange barn den enkelte familie har i barnehage. Den nasjonale maksprisen, og Oslo kommunes priser, for fulltidsplass i barnehage ble endret til 3 000 kroner per måned fra 1. januar 2023. Fra 1. august 2023 ble barnehagen gratis for barn i Finnmark og Nord-Troms, og fra tredje barn for familier som har flere barn i barnehagen samtidig i landet for øvrig (Kunnskapsdepartementet, 2023).

Videre tar referansebudsjettet høyde for to nasjonale moderasjonsordninger for familier eller husholdninger med lav inntekt.

Den første sier at ingen skal betale mer enn 6 prosent av inntekten sin til barnehageplass per barn. Med den nasjonale maksprisen på 3 000 kroner per måned innebærer dette at inntektsgrensen for redusert foreldrebetaling etter denne regelen er 550 000 kroner.

Den andre moderasjonsordningen sier at alle 2-, 3-, 4-, og 5-åringer som bor i husholdninger med lav inntekt har rett på gratis kjernetid i barnehage (20 timer gratis oppholdstid per uke). Fra 1. august 2023, og per februar 2024, var inntektsgrensen for gratis kjernetid 615 590 kroner (Oslo kommune, 2024; Utdanningsdirektoratet, 2023a).

I 2024-versjonen av referansebudsjettet presenteres dermed kostnader for barn i husholdninger med en husholdningsinntekt på over 615 590 kroner, og for barn som er to år eller eldre i husholdninger med en husholdningsinntekt mellom 550 000 og 615 590 kroner.

¹¹ <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2005-12-16-1478>

Referansebudsjettkalkulatoren tar i tillegg hensyn til den nasjonale ordningen om at ingen skal betale mer enn seks prosent av inntekten sin per barn.

I statsbudsjettet for 2024 foreslår regjeringen å redusere maksprisen i barnehage til 2000 kroner i måneden fra 1. august 2024. Videre foreslår regjeringen å redusere kostnadene ytterligere til 1 500 kroner i måneden for barn som bor i de 189 mest spredtbygde kommunene. Fra og med 1. august 2024 vil inntektsgrensen for gratis kjernetid bli satt til 642 700 kroner (Finansdepartementet, 2023). Inntektsgrensen vil justeres i neste versjon av referansebudsjettet.

3.2.4 Aktivitetsskolen AKS / Skolefritidsordning SFO

Siden kostnader knyttet til skolefritidsordning ble lagt inn i referansebudsjettet i 2012 har kostnadene for Aktivitetsskolen i Oslo blitt benyttet som eksempel på denne typen kostnader. Vi understreker at kostnadene vil kunne variere mellom ulike kommuner. De senere årene har det blitt foretatt en del endringer knyttet til oppholdsbetaling for Aktivitetsskolen i Oslo, og det er også innført en nasjonal inntektsavhengig ordning med redusert foreldrebetaling i SFO for husholdninger med elever på 1. til 4. trinn, gratis kjernetid for elever på 1. og 2. trinn og gratis SFO for elever med særskilte behov på 5.-7. trinn (Utdanningsdirektoratet, 2023b).

Kostnadene som brukes som eksempel i referansebudsjettet for 2024 er Oslo kommunes satser. Oslo kommune går lenger enn de nasjonale moderasjonsordningene og har fra 1. august 2023 tilbudt gratis deltids plass (12 timer per uke) til alle elever (Oslo kommune, 2022). I tillegg til den nasjonale ordningen som sier at en AKS/SFO-plass skal koste maksimalt seks prosent av husholdningsinntekten har Oslo kommune egne inntektssatser. Disse videreføres i referansebudsjettet, og kalkulatoren tilpasses slik at den mest gunstige oppholdsbetalingen av de to ordningene beregnes.

Det er viktig at kostnadene tilpasses den aktuelle situasjonen ved bruk av referansebudsjettet på individ-/husholdningsnivå.

3.3 Justering av priser i henhold til konsumprisindeksen

For forbruksområder i referansebudsjettet hvor det ikke hentes inn nye priser i år er prisene justert i henhold til endringer i konsumprisindeksen (KPI). Konsumprisindeksen vi benytter er beregnet av Statistisk sentralbyrå (SSB) (2024), og beskriver utviklingen i konsumpriser for ulike grupper av varer og tjenester etterspurt av private husholdninger bosatt i Norge.

I denne versjonen av referansebudsjettet er KPI-justeringen av priser gjennomført for følgende forbruksområder:

- «Mat og drikke»
- «Klær og sko»
- «Personlig pleie»
- «Spedbarnsutstyr»
- «Andre dagligvarer»
- «Husholdningsartikler»
- «Møbler»

Konsumprisjusteringen er gjort basert på prisene slik de var i februar måned, og siden dette er standard fremgangsmåte for referansebudsjettet har vi benyttet 12-måneders endring i KPI som grunnlag. Det benyttes ikke én felles sats for KPI-justeringene i referansebudsjettet. Årsaken er at prisutviklingen innenfor de ulike konsumgruppene normalt varierer. Det tas utgangspunkt i SSBs tabell 03013 (2024) som presenterer konsumprisindeksen etter konsumgruppe. Konsumgruppene SSB opererer med samsvarer ikke nøyaktig med forbruksområdene som benyttes i referansebudsjettet. Vi tar dermed utgangspunkt i konsumgruppen (eller undergruppen av denne) som best beskriver det produktinnholdet som er inkludert i hvert spesifikt forbruksområde i referansebudsjettet. For forbruksområder hvor vi baserer justeringene på indekser regner vi uvektet gjennomsnitt av de ulike undergruppene.

Tabell 3: Oversikt over KPI-nivå som benyttes i prisjusteringer i referansebudsjettet i 2024

Referansebudsjettpost	KPI justeringsnivå (fra SSBs tabell 03013)
Mat og drikke	SSB Hovedgruppenivå: 01 (Matvarer og alkoholfrie drikkevarer)
Klær og sko	SSB Hovedgruppenivå: 03 (Klær og skotøy)
Personlig pleie	SSB Gruppenivå: 12.1 (Personlig pleie)
Spedbarnsutstyr	SSB Gruppenivå: 12 (Andre varer og tjenester)
Andre dagligvarer	SSB Undergruppenivå 1: 05.6.1 (Ikke-varige husholdningsartikler)
Husholdningsartikler	Indeks sammensatt av: SSB Gruppenivå: 05.2 (Boligtekstiler) SSB Gruppenivå: 05.3 (Husholdningsapparater) SSB Gruppenivå: 05.4 (Glassvarer, dekketøy og kjøkkenredskaper) SSB Gruppenivå: 05.5 (Verktøy og utstyr til hus og hage) SSB Gruppenivå: 05.6 (Varer og tjenester for alminnelig vedlikehold av bolig)
Møbler	SSB Gruppenivå: 05.1 (Møbler, tepper og annet gulvbelegg)

3.4 Hva påvirker kostnadsestimatene i referansebudsjettet 2024?

Som illustrert i avsnittene over er det mange ulike faktorer som påvirker kostnadsestimatene som presenteres i referansebudsjettet. Det er dermed ikke slik at endringer fra et år til et annet i referansebudsjettet nødvendigvis reflekterer prisutviklingen i de ulike markedene direkte.

I tillegg til at prisene i markedene har endret seg påvirkes årets kostnadsestimater i referansebudsjettet av at grunnlaget for to forbruksområder er revidert.

Når grunnlaget for beregningene for et forbruksområde oppdateres resulterer dette som regel i store justeringer i kostnadsestimatene. Det skyldes at hele varekurven revideres, og at varer og tjenester både legges til, tas ut, at antall og brukstid justeres, at nye varer og tjenester prismåles, og at dette potensielt gjøres i andre butikker enn tidligere. Når vi i år har

oppdatert forbruksområdene «lek og mediebruk» og «mediebruk og fritid» har dette resultert i betydelige endringer.

4. Kostnadsutvikling for eksempelfamilien

For å vise hvordan budsjettet kan brukes har vi satt opp et eksempel for kjernefamilien. Denne familien består av mor, far og to barn på 5 og 11 år. I Tabell 4 viser vi hvordan denne familiens kostnader i referansebudsjettet har utviklet seg i perioden fra februar 2021 til februar 2024. Av denne tabellen kan vi lese at familiens utgifter har økt for hver periode, men at økningen for flere av forbruksområdene, og for husholdningens totalkostnad, var betydelig større i perioden fra 2022 til 2023 enn i årene før og etter. I perioden fra februar 2023 til februar 2024 er det kostnader til «mediebruk og fritid» som har hatt den største prosentvise økningen på 17 %. Samtidig har eksempelfamiliens kostnader til «lek og mediebruk» blitt redusert med 22 %. Kostnadene til «andre dagligvarer», «klær og sko» og «mat og drikke» har økt med henholdsvis 9 %, 7 % og 6 % i perioden fra februar 2023 til februar 2024. Sett under ett har familiens utgifter, som er beregnet i referansebudsjettet, økt med 2 prosent i måneden i denne perioden.

Tabell 4: Kostnadsutvikling for eksempelfamilien i referansebudsjettet fra februar 2021 til februar 2024.

Forbruksområde		Februar 2021	Februar 2022	Februar 2023	Februar 2024
1.	Mat og drikke	11 120	11 210	12 920**	13 730
2.	Klær og sko	3 150	3 120	3 180	3 400
3.	Personlig pleie	2 200*	2 210	2 330**	2 430
4.	Lek og mediebruk	4 900	5 040	5 360	4 190**
5.	Reiseutgifter for de voksne	1 540**	1 628**	1 706**	1 794**
	Sum individspesifikke utgifter	22 910	23 208	25 496	25 544
6.	Andre dagligvarer	710	710*	680**	740
7.	Husholdningsartikler	660	670	860*	910
8.	Møbler	780	850	910**	940
9.	Mediebruk og fritid	2 090	2 160	2 300	2 700**
10.	Bilkostnader (bensinbil)	2 608**	2 750**	3 075**	3 175**
	Sum husholdspesifikke utgifter	6 848	7 140	7 825	8 465
	<i>Utgifter per måned</i>	<i>29 758</i>	<i>30 348</i>	<i>33 321</i>	<i>34 009</i>
	<i>Utgifter per år</i>	<i>357 100</i>	<i>364 176</i>	<i>399 852</i>	<i>408 108</i>
	Barnehage (11 mnd.)	35 530**	36 465**	33 000**	33 000**
	Total per år (avrundet)	392 630	400 640	432 850	441 110

* Grunnlaget for kostnadsberegningene for forbruksområdet ble helt eller delvis oppdatert dette året.

** Nye priser ble hentet inn dette året.

5. Slik bruker du referansebudsjettet

Referansebudsjettet og den tilhørende kalkulatoren er et verktøy som blir mye brukt av en rekke offentlige og private aktører. Budsjettet benyttes blant annet som del av det faglige grunnlaget for fastsettelse av ulike ytelser. Det brukes også av banker i deres vurdering av kunders betjeningsevne. Budsjettet er videre et godt verktøy for forbrukere som ønsker å få en oversikt over egen økonomi. Det er imidlertid viktig å merke seg at budsjettet er et sjablongmessig uttrykk for hva det koster å ha et forbruksnivå som er akseptabelt for folk flest. Det er ikke et uttrykk for nordmenns gjennomsnittsforbruk, og det er ikke ment som en normativ standard. Vi mener ikke at man skal eller bør bruke beløpene som er presentert i rapporten for å leve på et akseptabelt nivå, men sannsynliggjør at det er mulig å leve på dette nivået innenfor totalsummene i referansebudsjettet. Kostnadsberegningene gjøres under en rekke forutsetninger, som at referansepersonene er friske, at de tar vare på tingene sine og handler økonomisk og at varer i all hovedsak kjøpes nytt. Videre forutsetter beregningene at all mat lages hjemme, det vil si at kafé- og restaurantbesøk ikke omfattes av budsjettet. Ulike mennesker har imidlertid ulike behov. Når budsjettet benyttes på individnivå er det derfor viktig at brukerne er kjent med referansebudsjettets forutsetninger og avgrensninger, og at det tilpasses individenes og husholdningenes situasjon.

Referansebudsjettet kan benyttes som utgangspunkt og referanse for privatpersoner som ønsker oversikt over egen økonomi. Kalkulatoren gjør det mulig å enkelt hente ut budsjett for ulike familiekonstellasjoner. Følgende budsjettposter varierer med antall personer i husholdningen: «andre dagligvarer», «husholdningsartikler», «møbler», «mediebruk og fritid», «bilkostnader», eller antall husholdningsmedlemmer som benytter tjenesten som «barnehage» og «SFO/AKS». Budsjettpostene «mat og drikke», «klær og sko», «personlig pleie», «lek og mediebruk» og «reiseutgifter» hensyntar også alder og kjønn til personene i husholdet. Beregningene i referansebudsjettet er ikke inntektsavhengige. Inntekten som oppgis i referansebudsjettets kalkulator benyttes kun for beregning av eksempelpostene «barnehage» og «SFO/AKS».

Referansebudsjettet omfatter imidlertid ikke alle utgifter som en person eller familie kan ha, eksempelvis bokostnader, inkludert utgifter til strøm og oppvarming, feriereiser, gaver og helsetjenester utover et årlig lege- og tannlegebesøk

Det er også verdt å merke seg at referansebudsjettet er et langtidsbudsjett. Det innebærer at det er beregnet at en skal sette til side penger hver måned for å ha råd til sjeldnere innkjøp av dyre og varige forbruksgjenstander. Når kjøleskapet, komfyren, vaskemaskinen eller lignende går i stykker, skal en ha penger til reparasjoner eller til å kjøpe nytt, uten at dette går ut over forbruket ellers.

6. Oppsummering og konklusjon

I denne rapporten har vi presentert referansebudsjettet for 2024, hvordan vi har jobbet med årets oppdatering og hvordan kostnadsestimatene i referansebudsjettet har utviklet seg for en eksempelfamilie siden 2020. I 2024-versjonen av referansebudsjettet har grunnlaget for kostnadsberegningene blitt oppdatert for den individspesifikke varekurven «lek og mediebruk» og for den husholdsspesifikke varekurven «mediebruk og fritid». Vi har også hentet inn nye priser for forbruksområder hvor vi baserer oss på beregningsgrunnlag utarbeidet av andre, som for bilhold, og hvor vi har valgt enkle representantvarer/-tjenester, som barnehage, skolefritidsordning og kollektivtransport. Kostnadsestimatene for de resterende forbruksområdene er justert i tråd med konsumprisindeksen. Prisene som ligger til grunn for kostnadsberegningene er priser fra februar 2024.

De nye tallene viser at kostnader har økt innenfor de fleste forbruksområdene, med unntak for budsjettposten «lek og mediebruk» for enkelte aldersgrupper hvor kostnadene har blitt redusert og for «barnehage» og «Aktivitetsskolen AKS» hvor kostnadene har blitt redusert for utvalgte grupper.

For brukerne av referansebudsjettet er det imidlertid viktig å merke seg at endringene i referansebudsjettet fra 2023 til 2024 ikke er en direkte refleksjon av prisutviklingen i de ulike markedene siden det er flere faktorer som påvirker kostnadsestimatene. Når budsjettet brukes på individ- og husholdningsnivå er det viktig at det tilpasses den enkelte situasjon.

Litteratur

- Austgulen, M. H. (2022). Hva koster det å leve? Referansebudsjett som et verktøy for velferdsstaten. I A. Solstad, P. A. Tufte, & C. Poppe (Red.), *Penger til besvær : privatøkonomiske utfordringer og økonomisk rådgivning i kredittsamfunnet*. Universitetsforlaget: Universitetsforlaget.
- Austgulen, M. H., Alecu, A. I., & Borgeraas, E. (2021). *Oppdatering av forbruksområdet "Personlig pleie". Vurdering av vare- og tjenestegrunnlaget i referansebudsjettet*. SIFO Rapport nr. 1-2021. Oslo. Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet - storbyuniversitetet.
- Austgulen, M. H., Alecu, A. I., & Lylum, M. (2022). *SIFOs Referansebudsjett for forbruksutgifter 2022*. SIFO Rapport 4-2022. Oslo. Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet - storbyuniversitetet.
- Austgulen, M. H., Alecu, A. I., & Naterstad, A. (2021). *SIFOs referansebudsjett for forbruksutgifter 2021*. SIFO-rapport nr. 3-2021. Oslo. Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet - storbyuniversitetet
- Austgulen, M. H., Ansteensen, A.-K., Alecu, A. I., & Blomberg, L. W. (2023). *SIFOs referansebudsjett for forbruksutgifter 2023*. SIFO Rapport 2-2023. Oslo. Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet - storbyuniversitetet. Tilgjengelig fra <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/11250/3068415/SIFO-Rapport%202-2023%20Referansebudsjettet%202023.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Austgulen, M. H., & Borgeraas, E. (2020). The Norwegian Reference Budget. I C. Deeming (Red.), *Minimum Income Standards and Reference Budgets : International and Comparative Policy Perspectives* (pp. 185-196). Bristol: Policy Press.
- Finansdepartementet. (2023). *Prop. 1 S Gul bok (2023-2024)*. Oslo Tilgjengelig fra https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-1-s-20232024/id2997598/?q=Foreldrebetaling+i+barnehage&ch=4#match_3
- Kunnskapsdepartementet. (2023). 60 000 elever får billigere SFO og 7000 barn får gratis barnehage [Pressemelding]. Tilgjengelig fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/60-000-elever-far-billigere-sfo-og-7000-barn-far-gratis-barnehage/id2984316/>
- Lylum, M., Blomberg, L. W., Skuland, S. E., & Ansteensen, A.-K. (2023). *Oppdatering av forbruksområdet husholdningsartikler: Vurdering av vare- og tjenestegrunnlaget i referansebudsjettet*. SIFO-Rapport 1 - 2023. Oslo. SIFO, OsloMet. Tilgjengelig fra <https://hdl.handle.net/11250/3068172>
- Lylum, M., Haugsrud, I., Slette-meås, D., Austgulen, M. H., & Ansteensen, A.-K. (2024). *Lek, medier og fritid i referansebudsjettet*. SIFO rapport 4-2024. Oslo. Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet - storbyuniversitetet.
- Lylum, M., & Skuland, S. E. (2022). *Oppdatering av forbruksområdet "Andre dagligvarer". Vurdering av vare- og tjenestegrunnlaget i referansebudsjettet*. SIFO rapport 3-2022. Oslo. SIFO, OsloMet. Tilgjengelig fra <https://hdl.handle.net/11250/2997958>
- Opplysningsrådet for veitrafikken. (2024). *Kostnader ved bilhold - eksempler på beregning 2024*. Oslo. OFV Opplysningsrådet for veitrafikken.
- Oslo kommune. (2022). Oslo-budsjettet 2023: Fullfører AKS-reformen - gratis deltids plass også for fjerdeklassingene [Pressemelding]. Tilgjengelig fra <https://aktuelt.oslo.kommune.no/oslo-budsjettet-2023-full%C3%B8rer-aks-reformen-gratis-deltids-plass-ogs%C3%A5-for-fjerdeklassingene>

- Oslo kommune. (2024). Pris og betaling for barnehageplass. Tilgjengelig fra <https://www.oslo.kommune.no/barnehage/pris-og-betaling/#gref>. Lesedato: 27.02.24.
- Ruter. (2024). Priser 30-dagersbillett. Tilgjengelig fra <https://ruter.no/kjop-billett/billetter-og-priser/30-dagersbillett/>. Lesedato: 27.02.24.
- Skuland, S. (2021). *Oppdatering av kostnader til spedbarn: Vurdering av vare- og tjenestegrunnlaget i Referansebudsjettet*. SIFO Rapport nr. 2 - 2021. Oslo. SIFO, OsloMet.
- Statistisk Sentralbyrå (SSB). (2024). 03013: Konsumprisindeks, etter konsumgruppe (2015=100) 1979M01 - 2024M03. Tilgjengelig fra <https://www.ssb.no/statbank/table/03013/>.
- Utdanningsdirektoratet. (2023a, 20.06.2023). Foreldrebetaling for barnehageplass og moderasjonsordninger. Tilgjengelig fra <https://www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/barnehage/foreldrebetaling/>. Lesedato: 27.02.24.
- Utdanningsdirektoratet. (2023b). Moderasjonsordninger i skolefritidsordningen (SFO). Tilgjengelig fra <https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/Leksehjelp/veileder-om-moderasjonsordninger-i-sfo/>. Lesedato: 27.02.24.

Forbruksforskningsinstituttet SIFO har et spesielt ansvar for å bidra til kunnskapsgrunnlaget for forbrukerpolitikken i Norge. Instituttet utvikler ny kunnskap om forbruk, forbrukerpolitikk og forbrukernes stilling og rolle i samfunnet.

SIFOs kjerneområder:

- Bærekraftig forbruksutvikling
- Klær
- Markedsbasert velferd
- Mat, matkultur og ernæring
- Teknologi og digitalisering

Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet
ISBN 978-82-7894-569-6
www.oslomet.no/om/sifo